ధారావాహిక :

వృథా? కథా?

— శ్రీకాంత్

ప్రభాత భేరీల మంజుల రవాన్ని మోసుకొస్తున్న పిల్ల తెమ్మెరలు కదలిపోయాయి. వాటితోపాటు, రాగ పీఠుల్లో ప్రతిధ్వనించే యాక్. సి. పి. శ్యాడెట్లలెవ్వు- రైట్లు ..పన్న వెల్లాలతో పంతుపిచేంది కెంగలించే బడి పిల్లల కేరింతలూ, .. మహా నాయకుల ఉద్వాటనలూ, విజ్ఞానవేత్తల ఉపన్యాస భరంపరలూ .. చాలీ చాలని ఆదాయంతో పతమతతమయ్యే మధ్యతరగతి విట్టాయిలూ ఆచ్ఛాదన గూడలేని ఆగర్భ దరిద్రుల ఆక్రందనలూ; ... ఇలా చెప్పుకోపోతే మరెన్నో!

కొందరికి ఆనందం! మరికొందరికి శుంతాపం! కొందరికి ఆహ్లాదం! మరి కొందరికి విషాదం! పుంజీధనించిన తోజు జనతకు ఇనుపదిఆరు. భారతావని రిపబ్లిక్‌గా అవతరించిన శుభదినం!

విజ్ఞానకేంద్రాల్లో త్రివర్ణ పతాకా రెపలు!... కేండా వందనాలు. ప్రోతలను ఉక్కిరిబిక్కిరిచేసే "శతి కంఠుని" (రేడియో) ప్రగతి ప్రవచనాలు ... సంవాద్ధి ప్రణాళికలలో సాధించిన అభివృద్ధి!

యెన్నివిన్నా...!

అభాగ్యుల కంటనడి ఆరడంలేదు! అన్నార్తుల హాహాకారాలు అంతరించడంలేదు!

అభాగినుల హృదయావేదన చల్లారడంలేదు!

ఎందుచేత...?

* * *

ప్రతిరోజులాగే ఆరోజూ సూర్యుడు తూర్పున ఉదయించాడు. కాని ఆది కొందరికి సూర్యోదయం!

మరికొందరికి దుఃఖాగ్నిర మహోదయం!

పద్మ ప్రొద్దున్నే నిద్ర లేచింది! కాస్వెంటుపై నిలబెట్టి కళియ! పవిత్ర మూర్తి జీవన్ బధ్యళి! తిరతలాలు గా, యుగయుగాలుగా స్వేచ్ఛా వాతావరణ్యాలకోసం, సర్వమానవ సౌభ్రాత్రం కోసం, జాతి బహుత్వాలకోసం, నీతి, నిజాయితీలకోసం పోరాడే వారందరికి యిదే 'జేదండ దండవం' సుమా! అని హెచ్చరిస్తోంది.

ఎదురుగా ఉన్న కిటికీలలో విద్యార్థులు అందారందనం చేస్తున్నారు. రాష్ట్రగీతాలాలపిస్తున్నారు. అమాత్య శేఖరులు ఘనఘన కీర్తన సంకీర్తనలతో పచ్చిదానంద ముద్రితులై చిరునవ్వులు చిలక రిస్తున్నారు.

పద్మ, పతాక వందనం లో పాల్గొందా మనుకుంది. స్వతంత్ర భారతావనికి నీ రాజనాలందిద్దా మనుకుంది.

కాని హృదయంలో ధగ్గున మండే అవమానాగ్ని! మరో సందర్భంలో ప్రచండ జంఝూ మారుతం! అంత పాత్రలో రంపపు కోత! కలలపురిలో తలయెత్తి మసలడానికి లేకుండా తాను చేసిన మహాపరాధ మేమిటి?

ఎందుకిట్లా కాస్వెంటో 'మదర్' తన్ను అడుగడుగునా అవమానిస్తోంది. తానా పెంపట్ల అనికే యుత ప్రదర్శిస్తోందా? అలక్ష్యం చేస్తోందా? మరెందుకు తనపట్ల ఆమెకింత ద్వేషం! 'పాపులకు రక్షించడానికి బలిత మెక్కిన క్రీస్తు అడుగుజాడల్లోనే బయనిస్తున్నా నేనే యీమె కరణకు మాయగా కాకి న్యాన్ని, మరుతకు మాయగా మానిన్యాన్ని ప్రదర్శిస్తోం దెందుచేత?

'మదర్' అంటే పవిత్రమైన మాతృమూర్తంటారు! మరి మమకారమంటే యేమిటో యెరుగని యీ విధమైన ప్రేమభిక్షకురాలు! కాదు - కాదు.. మమ్మాటికీ కాదు.

ఈవిధంగా ఆలోచిస్తూవుంటే పద్మకళ్ళ వెంట జలజల ఉలస్రవాహాలు ఉప్పొంగి నయాగరాలై కాయి. ఆమె మోనపుటలపై మసకగా ఏవో నీడలు మెసలుతున్నాయి.

* * *

గోలుకొండ కోట ... నిజాముల్ ముల్క్ సంస్థానం? ... కులీకుతుబ్ షాహీ సామ్రాజ్యం ... తన ప్రణయాన్ని పార్థక్యం చేసుకొన్న భాగ్యవతి.

రామదాసు బందిఖానా .. కారాగారం ... నిజాం పాదుషాలు తమ నీచలకు కట్టించిన చిత్ర విచిత్రాలైన గోరీలు ... సింహద్వారంవద్ద మహాగుబేస్తే, దర్బారు మందిరంలో కిలిగే ప్రతిధ్వనులు ప్రసంపసులు నవాబులు తమ 'బీబీ సాహెబా'లను దర్బారు హాలుజుంటే తిలకించేందుకు కనువుగా యేర్పరచబడిన కిటికీలు!... అబ్బ ... ఎన్నో ... ఇంకెన్నో చారిత్ర విశేషాలు అన్నీ ఒక్కటిగూడ నీయపోకుండా మాడాలి.

పద్మ హృదయం ఉల్లాసంతో గంతులేసింది. విద్యార్థినులను విహారయాత్రకు తీసుకు వెళ్ళేటు కున్న 'వ్యాన్' హైదరాబాదు దాటి గోలుకొండ ఖిల్లా సింహద్వారం ప్రవేశించింది.

విద్యార్థినులందరూ చిలిచిలి గుంటూ క్రిందికి దిగారు. మం [illegible] చేస్తున్న ప్రభాకర్ పాఠాలు వినిపించింది. సగం మొలకొంతుంటే ఆమె స్వరంవిని అందరూ హడలిపోయారు.

ఏయ్ స్టుపిడ్! నిన్నే!! మోర్ముందా ముందుకుం!" ఎవరికోసమని ఎవరికి వారే ముఖముఖాలు చూసుకున్నారు

"రిచ్చెడ్ రోగ పద్మా!"

పద్మ వణికిపోతూ ముందుకు వచ్చింది.

"నిన్ను అంటిపెట్టుకుని వచి నవాడెవరే రంకుమం ..?...

ఎద్ద విన్నలేక పోయింది. తిన్నెవరు అంటిపెట్టుకుని వచ్చారు? తనకు తెలియాదే...పోనీ తనతోపాటు ప్రయాణిస్తున్న వారికైనా తెలుసునా? పాగందరి కిన్నగట్టి యీమెకంట్లో పెడలిన 'ఆ రోగ మెయో యెవడు? విశ్వాంతర్యాయి క్రీస్తు శిష్యురాలికి తెలియాలి!

కడోస్ట్ ఆఫ్ యు ఆర్ . మోతో రాకూడదు . . లెట్ దిడాగ్ డై ... ఈ ప్రాస్టిట్యూట్ కిజేక్ష . !" విశ్వటాట్ల హావంతో కక్కిన విద్యార్థినులను వెంటబెట్టుకొని కొండయెక్కడం సాగించింది మదర్!

పద్మ తన అవమానాన్ని సహించలేక పోయింది.. స్త్రీ .పాటిస్త్రీ మధ్య అవమానింపబడితే సహించలదా! అందులోనూ తనశీలాన్ని శంకించడం! తాను యివరకే మొత్తో, అవమానలకు సహించింది.

ఎందుకు?

మరి గత్యంతరమాలేః!

కన్నకొండాలేదు. అదుకనే బందు పర్యటన అంతంటే కూన్యం. తల్లి ఉన్నా లేనట్లే మరింత తన అస్తిత్వానికి ఆధారమేది! ఇదంతా తన కోటి వ్రాలని సరిపెట్టుకోవడంకంటే తన కర్మ భూమిలో మిగిలిన కర్తవ్యతరమేమిటి?

తన బాలగుపెలలూ కిక్కుమూసుకొని, యీ త్రుయినింగు శాస్త్రా పూర్తి చేస్తే యే ఉపాధ్యాయినిగానో! బతుకీడ్వవచ్చు. ఆ ఉద్యోగంకూత్రం అంత తేలిగ్గా దొరుకుతుందా? యే మైనాసరే ముందీ చదువు శాస్త్ర అయిందనిపిస్తే, తరువాత తిప్పలు తరువాత పడొచ్చు. అందుకే కాస్వెంటు సుఅశ్రయించింది. తన కోర్కెలూ, ఆలోచనలూ ఒకవిధంగా వుంటే, పరిస్థితులు మరోలా వున్నాయి.

తనికోరికలలో ప్రవేశించే ముందు "కాస్వెంటు మదర్ కన్న తల్లిదండ్రులకంటే మిన్న గా చూస్తారన్నారు; అనాథ లంటే అమిత దయచూపుతారన్నారు" కాని అది మిథ్యాభిలాషమైంది. బయట ప్రచారమయ్యే విషయాలకు, లోపల జరిగే విషయాలకు ఎంతటి వైరుధ్యం!!

ఇంతకూ 'మదర్' ప్రత్యేకించి తనపే యెందుకు సాధిస్తున్నట్లు? తెలుగులో మాట్లాడుతున్నందుకా!

కాకపోతే మాత్రం తెలుగు గడ్డపై పుట్టిన చిడ్డ తెలుగు మాట్లాడడం నేరమా! కాకుంటే ప్రాస్థలకు పక్షమంగా హాజరు కాలేదనేనా! అయినా ఒకటి రెండు ప్రత్యేక పరిస్థితుల్లో తప్ప, తాను పక్షమంగానే హాజరవుతూంటే! మరికారణ రాజ్యాంగంలో మతానికీ, విద్యకూ ఉన్న సంబంధ మేమిటి? యెంత ఆలోచించినా జవాబులు కొరకని ప్రశ్నా పరంపర.

తన భావి జీవిత పురోగమనానికి రజాదాట్లు లేవుదా! పై చెదువుకుండ్లకంటెలు! రక్కసి పొదలు . విసనాగులు! బతికి బాధలను భరించేకంటే చచ్చి సుఖించడం మేలనుకుంది. అవమాన భారంతో ఆత్మహత్యకు తలపడింది... కొండశేసి తల మోదుకుంటూంది. ప్రక్కన ఉన్న బాలు పరుగున వచ్చాయి. బలవంతాన వారించారు ఆగడలనిన ఘోర హత్యాకాండ కాస్త్రాలింగా నిలచిపోయింది. అయినా ఆ ప్పటికీ పద్మ స్పృహ కోల్పోయింది.

మదర్ కొండదిగి వచ్చింది. పరిస్థితులను గమనించింది తమకు అనుకరించి రాకుండా రంకుమగడితో సల్లాపాలకు ఉండిపోయిందని నానా దుర్భాషలాడింది ... జుట్టు పట్టి యీడ్చి తన్నింది...లాక్కెళ్ళి వ్యాన్‌లో పడేసింది జీవచ్ఛవంలా ఉన్న పద్మను తిరిగి కాస్వెంటుకు చ్చేరింది.

తిరిగి వచ్చిన తరువాత తనూ దాన 'మదర్' పైశాచికత్వానికి అడ్డుచేరిపోయింది. నిత్యం వేధించేది. హింసించేది. ఇదేమని అడిగే బాధుడెవరు? అలా అడగడానికి యెన్ని దమ్ము ఉండాలి? ఆమె యేమైనా చేయగలదు. మదర్! మరి!

మనుషులను పట్టి సింహాలకువేయించి అవి వారిని చిత్రవిచిత్రాలుగా వధిస్తూ, గర్జిస్తూవుంటే, వాటికెరవుతూ, వాటి నుండి తప్పించుకోలేందుకు పోరాడుతూ, గుండెలనిండా రోదించే సాటి మానవుల పాట్లుచూసి పంతోషంతో కన్నట్లువరిచి ఆనందించే రోజులు అంతరించుయ్యాయే!

అనన్నీ [illegible] ఇప్పుడిలో [illegible] అధ్యాయాలుని [illegible] పెట్టుకుంటూంటే!!

ఏమైతేనేం! తన అందం తన ఆనందాన్ని హరించింది. తాను నిస్సహాయురాలు. బతికున్నా పతితురాలనే ముద్ర. మానవనిలువచ్చగా, పరగని కళంకంగా, ముందు ముందు వివాహ జీవితంలో కెలుగబోయే చిచ్చులా నాల్కలుచాస్తూ మీద కుమరుతుంగా. కనీసో కాల్చి మసిచేయాలని తహతహలాడుతోంది.

పద్మ యిక నిలువలేక పోయింది. పరిగున గదిలో చేర్చింది. తన చిత్తక్షోభను కాగితంపై పెట్టింది.

గది తలుపులు మూసుకున్నాయి. లోపల భయంకరమైన శబ్దం. భగ్గుమన్న జ్వాలలు. కిటికీలు పొగమయాయి. గాలితో పయ్యాటలాడుతున్న జాతీయ పతాక రెపలాల్చింది.

* * *

బల్లమీది ఫోను గణగణ మ్రోగింది. పోలీసు సూపరింటెండెంటు 'రివీరరు' అందుకున్నాడు.

"హల్లో! సూపర్నింటో స్పీకింగ్. ఎవరూ? మదరా? గుడ్ మార్నింగ్. ఏమిటి? యూ సే ఇట్? ఆత్మహత్యేనా?

* * *

ఊఁ. నాకేలా తెలిసిందంటారా? మరిఅంతకుమించిన మహాత్కార్యాలు మీ కాస్వెంటులో యేంజరుగుతాయి గనుక? . హాలో.. ఊఁ ...వెంటనే రావాలా!... నో ... నాకు తీరుబడి లేదు . రిపబ్లిక్ డేనూ .. ఎలా వుంటుందీ . మంత్రిగారి బందోబస్తూ ... అదీవుంది .. సరే లే ... సర్కిల్‌ను పంపుతా ... రైట్ ... వుంటా ...

* * *

కాస్వెంటుకు యెదురుగానే కాన్సాలక్షలు, కోడు, కోట్ల రూపాయలు వెచ్చించి నిర్మించిన ప్రభుత్వ ఆసుపత్రి ప్రజల ప్రాణాలను నిలపడానికే రూపొందానంటున్నది ..

అయినా పద్మభౌతిక కాయాన్ని మాత్రంఅందులో చేర్చలేదు తమ భవన మందిరంలోనే ఇనుకు గోడలమధుకు పగలకు తెలియకుండా భద్రపరిచారు. వాసి పెట్టిన మరణ కాసకాన్ని మూసాం చేశారు.

విచారణ తంతు పూర్తి చేయించారు. పరీక్షల్లో కాకి కొడుకుండగా పట్టబడిందని, అది అవమానం గా భావించి ఆత్మహత్యకు తలపడిందని తీర్పు చేసుకున్నారు. ఆ అశాలంలో పరీక్షలేమిటన్న ప్రశ్న ఆడిగే వాడెవడు! దాన్నిగురించిన బాధేలేదు. మృతదేహాన్ని తల్లిఒడిలో పారేశారు. ఎవరికీ వారే చేతులుదులుపుకున్నారు... గడ్‌చిప్! ఎక్కడి దొంగలక్కడే!!... బయటికి పొక్కకే ఒట్టు.

ఇది కేవలం ఆత్మహత్య అంటూంది లోకం. ఆత్మహత్య మహా పాతకం! కారవాది నరకానికి చేరుతుంది. గాబట్టి ఆ ప్రేతాత్మను గురించి ఆలోచించడం మహా పాతకం అంటూంది హైందవ శాస్త్రం!

పాపపాలన ఆ అమ్మాయి బ్రతికుంటే ఆత్మహత్య కేసు ఆరోపించడానికి 'ఆర్టికిల్' మాప పాపాసించే న్యాయవాదులూనా! ఈ హత్యాభియోగానికి మీ క్రిమినల్ ప్రాసీజర్ కోడ్‌లో ఏమూలైనా ఆర్టికిలుందా? ఉండదు; వెదుక్కోండి ...

ప్రభుత్వానికేకలూ! ఇది మీకు సంబంధించిన విషయం కాదు. పదవుల కుమ్ములాటలు, పీఠాల భద్రతకై తిరుగాడకలు తీసుకోండి ...

ప్రజాన్యాయకులూ! .. ఇది రూట్ల పరిట్ల విషయం గాదు. అక్షరాలా మీకిది అవమానం!

కలకారి కాకాలూ! కార్లు కోర్లు కొక్కండి.

లు ము ం బా

"కరుణ శ్రీ"

జిత్తులమారి బెల్జియము జింకలు గుండెలు దద్దరిల్ల వ
ర్వెత్తెను వీరవిప్లవ మృగేంద్రము! నీ పెనుగర్జ కాఫిరా
మొత్తము లేది సాగినది ముందునకున్, భవదీయ ధైర్య సం
పత్తి మహత్తరంబని ప్రపంచము నీకు జోహారు లేసెనా!

* * *

'మెబుటూ' కళ్లు బయర్లు కమ్మినవి, 'పోంబే' గారికిన్ కాళ్లు చల్లబడెన్, గుండెలు జారి కూలబడెగల్లంతై 'కలోంజీ', 'కసావుబు' పైప్రాణము పైనపోయె, తలనొవ్వులే 'బెల్జియం'మూకకున్ ప్రబలంబయ్యె, ప్రధాన మంత్రిగ 'లుముంబా' పేరు మార్మ్రోగఁగన్.

* * *

కటిక రాణాసి చిమ్మచీకటుల తోడ
నిండి నిద్రించు ఆఫ్రికా ఖండమునకు
వెలుఁగు చూపించి ప్రజల మేల్కొలిపినట్టి
ప్రథను వైతాళికుడు 'లుముంబా' ప్రధాని

* * *

భగ భగమండు విప్లవ మహాగ్ని జ్వాల పరవళ్లుతొక్కు జాగరణశక్తి
కుప్పించి దుముకుకాంగో మృగేంద్రస్వామి
తెల్లకప్పల మ్రింగు నల్లబాచు
పగిలిమిన్నంటి పైబడెడుజ్వాలాముఖితతళతళ వెలుఁగుచైతన్యలహరి
నిండు గుండియల మండిన అఖండజ్యోతి
తహతహలాడు స్వాతంత్ర్యకాంక్ష
ఆఫ్రికాఖండ ఘోర గాఢాంధకార,
వీధి వెలిగించు వేరొక్క వేగుచుక్క
త్యాగమయమూర్తి జాతి వైతాళికుండు
మంచి అభిమాని మన 'లుముంబా' ప్రధాని!

మరోసారి

రచన: కె. యాదవరెడ్డి

మరోసారి భూరేలుంపై
మనిషి చావుకు ఏర్పాట్లు
జరుగుతున్నాయి.
కిరణజాయిలు మంటల పొగలో
ఆఖరి నిమిషాల కెక్కిస్తున్న చీకట్లా
క్రమంగా క్షీణిస్తూ కాంతి పదిలేందుకు
ఎడారులలో అణుబాంబులు పేల్చి
మనందరి చావుప్రతుకులు నిర్ణయించి
అగ్రరాజ్యాలు - పొట్టిగాజ్యాలు
మన ప్రాణాల గొద్దలితో
తాము కూడు న్న లాంగ కొమ్ముపై
వేటువేస్తున్నాగ.
మరోసారి కాటు పెడుతున్నారు,
మరందరిని ఎడారి చేస్తున్నారు;
మరోసారి చంద్రుడు
దళారీ గొంతు పిసికేశాడు,
బాబుగోయుంలో తనాడు
ప్రేమకవుల కడుపులు
వాలంగు ఉరిత్రాళ్ళతో బిగించాడు
మరోసారి
ఇంకా కలం - మతం పేరుతో
విపన్ని ఎగతిమ్ముతున్నారు.
మరోసారి
కొపట గీతలేని
బతికడం చేతకాని
మట్టిగోడల సన్నని నీడల్లో
గోడలక్రింద గోరీలైపోతున్న
దరిద్రులను
శరీరాన్ని నమ్ముకున్న కూలీలను
అవమానిస్తూనే వున్నారు,
కాకిరి న బిజాయుగా
అవ్యవస్థవిహీనుల పీలలను
నులిపేస్తూనే వున్నారు.
మరోసారి
ఈ రోజులు మారి కాలని
కుక్కలలో బ్రతికి
విశ్వాసంగా వుండమని
అవమానంలోనే ఆనందాన్ని
తన్నుల్లోనే రాజ్యాన్ని
చూస్తూ వుండిపోమని
మహానుభావులు
అభాగ్యుల కన్నీర దమురులో
వెలుగుతూవున్న దీపాల తొట్టుల
ఇంకామరోసారి పవచిస్తూ నేవున్నారు.
ఈ లోకం, ఆదర్శాన్ని పెట్టేసి
జీవితాన్ని గానుకకు పెట్టేసి
కవిని - కవి హృదయాన్ని
ఫర్నీచర్‌లో కాలుస్తూనే వుంది.
మరోసారి
ఇంకా ప్రతిసారి
దచ్చిన మొంతో ఈ వీధులు
పగం చచ్చిన పరం రోడ్లు
ఇలా పెరుగుతూనే వుంటాయి
కన్నీటి కళ్ళల్లో
పాలిన పెదిమలపై చిరునవ్వు
చిందులాడుతూనే ఉంటుంది.

మెరకముడిదాం సమితి ప్రాథమికోపాధ్యాయ సంఘం

తోండ్రంగి, ఆగస్టు 7

శ్రీకాకుళంజిల్లా చీపురుపల్లి, మెరకముడిదాం కాకినాడ కాలేజు సంయుక్త సంఘాన్ని జేసుచేసిన తరువాత మెరకముడిదాం సమితి ప్రాథమికోపాధ్యాయ సంఘానికి యీ దిగువ జాబితాలో పొలకట్టి మేళ్ళాలు తేలబడింది

అధ్యక్షులు శ్రీ ఎస్. వి. నరసింహమూర్తి, ఉపాధ్యక్షులు శ్రీ జి. వి. ఎ మూర్తి, కార్యదర్శి శ్రీ వి. పార్వతీశం; సహాయ కార్యదర్శి శ్రీ వి. కాశీశ్వరరావు, కోశాధ్యక్షులు శ్రీ యనుకులు శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యం, వి. ఆర్ కామేశ్వరరావు, ఎస్. సుబ్బారావు, ఎస్. కామయ్య, శ్రీ. గోపాలంగారలు.

చెరసాల (నవల)

(3 వ పేజీ తరువాయి)

ప్రక్కకు తప్పుకొన్నాడు. పడక కుర్చీలో వాలబడివున్న ఓంకారయ్య దుదుగులాడుతూ విసవకర్ర ప్రక్కకు గిరవాటు కొట్టి పుంగుడై లేచాడు. అదేమిటో పోనపడ చంద్రమతి బిత్తరపోతూ దగ్గర లేచి మేడగదిలోనికి వెళ్ళిపోయింది. ఇదేమీ గమనించకుండానే లలిత తన కోరణిలో తను మునిగివుంది

"ఒరేయ్ కోటిగా, ఆ దొంగ కొడుకును పట్టి కట్టేసి చావకొట్టండిరా!" అంటూ కర్రిస్తూ కోటయ్యకూ, అప్పటికే పైకివచ్చిన పాలేరు పుల్లిగాడికీ కనుపన్ను చేశాడు. కోటయ్య కదల్లేదు గాని, పుల్లిగాడు బుసకొడుతూ కలబడి వాటేసుకోబోయాడు అతను వాణ్ణి దగ్గరకు చేర యకుండా వెనిగాడు.

"బాబు గారు, ఆయన కాదు మంచోడు" అంటూ కోటయ్య ఆ వ్యక్తికేసి ప్రశ్నార్థకంగా చూశాడు.

ఇంతకూ ఆ వ్యక్తి ఎవరో కాదు. రాజు! తల్లి ప్రాణాలు నిలబెట్టుకోడానికి దౌర్జన్యం చేసి డబ్బు, సంపాదించాడు.కాని, తన తల్లి ప్రాణాలు దక్కలేదు. ఆ డబ్బుతో కొన్న ఇంకా క్షణులు తిరిగి పొయినవాని కిచ్చివేసి ఆ యిరవై రూపాయలూ ఎవరికవద్ద దౌర్జన్యంగా లాక్కొన్నాడో వాళ్లకు తిరిగి యిచ్చివేసు దానికోచ్చాడు.

"అయ్యా - నాకు మీ యిష్టమొచ్చిన శిక్ష విధించడానికే తను వచ్చికోచ్చాను. నా తల్లి ప్రాణాలు రక్షించుకోడానికి మీ పర్సులోంచి యిరవై రూపాయలు తీసుకొన్నాను. నా తల్లి చచ్చిపోయింది. ఈ డబ్బుతో యింకా అ పు సరం లేకపోయింది. ఇదిగో! తీసుకోండి" అంటూ దగ్గర కెళ్లబోతే, ఓంకారయ్య లేచుకుని కేకలేస్తూ "వాణ్ణొదు, పుల్లిగాడి దేకిక్కడే యిస్తాడు నాకు" అంటూ వాణ్ణి చూపించాడు రాజుఆడబ్బును వాడిచేతికిచ్చాడు ఇంతకాలంకూడుపుకున్నట్లు నటిస్తూ ఇదంతా వింటూవున్న లలిత దటుక్కున పరిగి అక్కడ పడకపేలేచింది. అతనివేపు కటుగా దృష్టిని పారిచ్చి నా ఆ ముఖంలో గూడుకట్టుకొని కాళ్ళవరకు నిలిచిపోయినట్లున్న విషాదరేఖలు ఆమె హృదయాన్ని కదిలించివేశాయి. తూర్పు దిక్కుతో అతను కళకళభర్యంతం పడుతూన్న పంక్షోధను గమనించి

"పాపం మంచివాడిల్లాగున్నాడే!" అనుకొంది.

"ఎవరికైనా ఎప్పుడైనా ఆపదవస్తే అలాగే చూస్తూవుంటావా?" అంది. ఇది రాజుకు అర్థంకాని ప్రశ్నలా తోచింది ఏనా ఏదో ఒకటి చెప్పడం వుచిత మనుకొన్నాడు.

"సాధ్యమైనంతవరకు—"

"అంటే ఎలాంటి అపాయి త్యమైనా చేస్తావన్న మాటే నా."

"పూర్తిగా శాదనలే బతకొండి- నా తల్లిలాంటి ప్రాణాపాయ పరిస్థితి ఎవరికన్నా కలిగితే సాయంచేయడానికి ప్రాణమైనా అర్పిస్తా."

లలిత అతని మాటల ధోరణికి మెచ్చుకొంది. అతని పలుకులోని నిశ్చలత, గాంభీర్యం, ఆమెను ఉల్లాసపరిచింది. తోటి వ్యక్తిపై అతనికెంత విశ్వాసం, ప్రేమ ఆసేనివున్నదో, యితనులపట్ల అతనెంత నిస్వార్థ పరుడో వూహించుకోగలిగింది.

"ఎదుటనుంచుని నిన్నేం చెయ్యకపోబట్టే పొద్దు మీరి మాట్లాడుతున్నావ్! నిన్నసలు గుండెకు వేళ్ళాడదీసుకునివేసి. నీ రోజు మంచిదైంది. ఇంక మాట్లాడకుండా వెళ్ళిపో—"

రాజు కెక్కిరిగాడు - తన మనస్సులోని ఆవేదన వెళ్ళక్రక్కుకోడానికి అవకాశం దొరుకుతుందేమోనని అనేక రీతుల ప్రయత్నించాడు గాని, యిది సమయం కాదనుకొన్నాడు అకీగా! తనుదొర్జన్యంచేసి లాక్కున్న డబ్బును తిరిగి యిచ్చివేయడమే ధ్యేయముగా పెట్టుకొన్నాడు.

కాసు, కీమ్మనకుండా చిన్నగా కదిలి క్రిందికి దిగిపోదానికి మెట్లవద్దకు చేరుకొని ఒక్కొక్కటే దిగుతున్నాడు- ఇప్పుడు మెట్ల కెదురుగావున్న గది తలుపులు తెరచుకొని కనుకనుంచి స్త్రీ గొంతు పిలవడినట్లు వినపడింది. కెక్కిరి తిరిగాడు. తుమ్మెల మూటగట్టినట్లు కొమం తిలకమద్దిన, లలిత ప్రసన్నవదనంతో గుమ్మంలో నిలబడి రెండు చేతులూ చెరియో కేపున దర్శనమిచ్చుల కాని, "కెళ్ళిపోతున్నారా!" అంది చిరునవ్వులొలికిస్తూ.

"కాదండి—"

"మీ పేరు తెలుసుకోవచ్చునా?" రాజు"

"ఇదిగో రాజు డెబ్బు తీసుకోడు ఎలాంటి అపాయిత్యానికి దిగవద్దు. మాలాంటివాళ్ళను కూడా అలాంటి పనులయ్యాక్లో గుర్తు తెచ్చుకోడం మంచిది—"

తలేదో అనబోయాడు. అంతలోకి వాళ్ళమ్మ, ఏమిటు, అంటూ అక్కడికి వచ్చి ఏమిటేంటూ లోపలికి పోయింది. ఇంకా సేపు అతను అక్కడే ఉండి సంభాషణ తీరలాగుందేదోగాని, ఆమె కెళ్ళిపోవడంతో కాస్త నిరాశపడి ఒక్కొక్కటే నెమ్మదిగా దిగి కనిపిపోయాడు.

రాజు నిరుపేద కుటుంబంలో పుట్టిన వాడు. తెలిసీ తెలిసీ వయస్సులోనే తండ్రి గతించాడు. అన్నకష్టాలూపడి తల్లి తన్ని పెద్దవాణ్ణిచేసి ప్రతి పనికీ పోయినా తల్లి పుణ్యాలూ అంటూ చదవనూ వ్రాయనూ కూడా నేర్పించింది. భారత రామాయణాలంటి యితిహాస గ్రంథాలను అవగాహనగా చదివి వ్రాయగల ప్రతిభ ఏ వాడో అర్థించు క్షణం పీయకోకుండా ప్రతిరోజూ ఏదో కూలి పనికి తనను వెంటదీసుకువెళ్ళడంరాత్రి కుళ్ళుపడిన్నగరకు తనకు విద్య గగపడం దైనందిన కృత్యమై పోయింది. అలా చూడేళ్ళు తిన్నకొద్దీ తాను తంటాలు పడి బక్కనివిద్యలు చేకూర్చి పెట్టింది.ఇప్పుడు రాజుకు ఇరవయ్యో ఏడు. ఈ ఇరవై ఏండ్ల జీవితంలో తల్లితోపాటు తిరుగుతూ-పని చేస్తూ ఎన్నో సంగతులు నేర్చుకొన్నాడు. ఎన్నో సంఘటనలు కళ్ళ జూశాడు

తల్లి, కూలీల మధ్యగనిచేసూ పళ్ళు పిసుకుకొని పనిచేసే తోటి కూలీలను దూరి తెగ జాలిపడేవి." ముప్పావలా కూలికోసం రెక్కలు ముక్కలు చేసుకొంటున్నాం. అయిచేది చాలదని ఆసామి కెండుకడిగి ప్రతుకోకూడదూ?" అని అందరికీ ఆవేశ పడేది. కూలీలల్లో సంపలనం లేకపోతేనే. కానీ, ఆసామికి ఎదురు చెప్పలేక, చెప్పితే రేపు తిరిగి పనిలోకిపిలుపబడే మాన్న భయంచేత అందరూ మూగగా వుండిపోయేవాళ్ళు. ఆ పైనింక ఆదిదే తెబడి అడిగేసేది ఆసామి ధగ్గుమండుపడి ఆమెను పనినుంచి వెళ్లగొట్టేవాడు. అందరికీ చాలాగా లేదని, నీవొక్కర్తివేనా అంత చాలా దిచ్చేది? నువ్వు పడే పాటుకు అది కూడా దండుగే! అంటూ అనరళ్ళు పరిగర్లు పోలేవాడు ఆమగుడుకుమంటే అమ్మ ఆ ఆసామి చేసులోఅడుగుబట్టేవాడు! మళ్ళీ కళ్ళిళ్ళిళ్ళా ఇదే సమస్య లేర దీసి ఇలాగే ఇంటికొచ్చేసేది.

అమ్మ, కష్టపడలేకా నెప్పుడూ సరిగా ఇంటికి రెచ్చుకోలేదేమో అట్లని ఆమె చింతించేదికాదు. తన స్వేదమూ తన తోటి కూలీలనుగూర్చే ఆలోచిస్తూ దిరిగాంచక పతితమై పోతుండేది

తల్లి యిలా ఎందుకు పాటుపడుతుందేనో ఎవ్వరికీలేని కంతళ్ళమ అమెకెందుకో అప్పటికింకా తనకు అంతగా అర్థమయ్యేదికాదు. తీరా తను పెద్దవాడైనకొద్దీ అమ్మ వాంఛితాభిప్రాయం చెప్పకుండానే పనికి పోయేదాకా. కూలీలేట్లు నిర్ణయించారో ఎంత ఆమె ఎంతగా పతితమైనా చిత్రాట్లూ, చెప్పి దెబ్బలూ తినేదో తనకు తెలిసివచ్చింది. ఏనా ఆపిడేం చేస్తుంది? ఒక్కర్తే. అందులోనూ, అన్ని విధాలా ఆబల! ఆడుకే!!

కాని, తనని నిత్యం ఆవరిస్తున్న విచారమల్లా ఒక్కటే! తల్లి దక్కపోయింది, పుట్టుటం గిట్టుటం మానవ సహజం. కాని, మృత్యుశయ్యపై వున్నప్పుడు - ప్రాణం పోయే తుదిక్షణాన దగ్గరలేకపోయానే అన్నదే విచారం. అది తనకేకాదు. మృత్యుగహ్వరంలోకి అడుగిడుతున్న వ్యక్తి తాలూకూ బంధుపరివారం తుదివాడ్కోలుకు విడదానికి ఎలా తహతహపడుతారో, అలాంటి 'తహతహే' రాజుకూ ఏర్పడింది తనకేగాక దగ్గరవుంటే అను ఏంచెస్తారో!!

రాజు కెటూ పాలుపోకపడంలేదు. నట్టిట కూర్చుని బాకిట్లో కూర్చుని వున్నాడు. అంతలోనే మెల్లమెల్లని అడుగులతో అరకాలేండ్ల పైబడ్డ వయస్సులోవున్న ఓ వ్యక్తి లోనికి వచ్చాడు. ఆ వ్యక్తి వయోభారంతో కొద్దిగా వంగబడి వున్నాడు తల వెంట్రుకలు తొట్టిగా నెరసిపోయినా, అక్కడక్కడా కొన్ని నల్లనివి కొట్టవచ్చినట్లు కానబడుతున్నాయి

"బాబు! అట్టా కూసుండావే!" అన్నాడాయ్యక్తి! తన పీపుతట్టి-

రాజు కొద్దిగా వులికిపడి ఆ వ్యక్తిని చూచి "ఆ! ఏం లేదు కోటయ్యతాతా! తీపుల ముఖాన విసరుతున్నాయి. ఎంత ఘోరం! ధరలు మక్కెలనంటి వున్నయీ సరకులకాలికి తాలంలో ఆ డబ్బుతో వాళ్లేం కొనగలుగుతారు? నలుగురు పిల్లలుగల యింట్లో ఒక్క పూట సుష్టుగా భోంచేయడానికి ఆ డబ్బులు సరిపోతాయా?. అంతదాకా ఎందుకు - పుల్సూ, పుల్సూ పుల్లీ, మిరప వగైరా అన్నీకొని, యిద్దరు కడుపారా భోంచేయ గలుగుతారా? ఇదేనా మానవ పురోగతి!

రాజు ఆరాత్రి కోటయ్య తాతతో పహా హరిశనవాడ, కుమ్మరి పేట, యాదవ, గజ, బాయ్యాబ్రాహ్మణ పేటలన్నీ తిరిగి ఓబహిరంగ స్థలంలో మీటింగు ఏర్పాటుచేశాడు. మీటింగుకు జనం భారా వచ్చారు —

రాజు వేదికమీద నిలబడి యిలా చెప్పాడు: "మీరందరూ రిక్షాడ్రైవర్లే కదా! డొక్కలాడించుకో సేవాళ్ళు. ఏదోఒక పనిచెయ్యందే మీ పొట్ట గడవదు. కనీసం మీమీ వృత్తినైనా చేయందే ఏరోజూ వుండలేరు. ఆరోజు ఆపని చెయ్యకపోతే ఏమిటో తెల్లరులు ప్రాణాలెట్టుంటుంది.

"బతికే ఆ చేసే వృత్తి పనితోనే మీ భుక్తికాడుక్కుండా అంటే అదీలేదు. మీ ఆడంగులూ, మీ పిల్లలూ, పొలం కూలిపనికెళ్లి తీరవలసిందే ఇందులో కేవలం కూలిపనిమీదనే ఆధారపడి జీవించే వారు చాలామంది వున్నారు. అలాంటప్పుడు మీరు ఆసామిండి పొంతనాలు మీ కష్టానికి పరిపోతుందేమో అంతసా కేసుకోండి! ప్రతిదానికి ధరలు పెరిగిపోయి జీవన పమస్యదుర్భరమౌతున్నయీ నాడు ఆయిచ్చేకూలి ఎంతమంది ఆకలి తీరుస్తుందో చెప్పండి..." కాసేపు ఆగి వాళ్ళందరివి తిలకించాడు. అందరూ మౌనముద్రితులై ముఖాలతో శ్రద్ధగా వింటున్నారు

రాజు మళ్ళీ ప్రారంభించాడు.

"అంచేత మీకు పదే పదే చెప్పేదేమంటంటే, ముప్పావలా కూలికోసం మీరెవ్వరూ పగలురేత్రివోద్దు. మోసమనిషికి రెండున్నర - ఆడమనిషి రెండు రూపాయలూ యిస్తేనే పనికి కెళ్ళ